

Danutė PETRAUSKAITĖ

Klaipėdos universitetas

Kodėl buvo populiarus šv. Kazimiero vardas JAV lietuvių bažnytinėje, edukacinėje ir muzikinėje veikloje

XIX a. pabaigoje ir XX a. pirmoje pusėje į JAV emigravusių lietuvių kultūrinis gyvenimas buvo glaudžiai susijęs su katalikiškomis tradicijomis. JAV įsikūrusios pirmosios visuomeninės organizacijos ir parapijos ėmė vadintis šventųjų vardais. Ypač populiarus buvo šv. Kazimiero vardas. Šiame straipsnyje apžvelgiama draugijų, bažnyčių, švietimo įstaigų, chorų, orkestrų, susijusių su šiuo vardu, kūrimosi istorija ir darbai, lietuvių vargonininkų ir kompozitorių muzikos kūriniai, skirti šv. Kazimierui; analizuojamos priežastys, paskatinusios lietuvių visuomenę išieivijoje puoselėti šios kilnios asmenybės išpažintas dvasines vertybes.

Cultural life of Lithuanian emigrants who came to the USA at the end of the 19th century and at the beginning of the 20th century was closely connected with Catholic traditions. The first societies and parishes were named after various saints. The name of St. Casimir was very popular. The aim of this article is to overview the activities of societies, churches, educational institutions, choirs, orchestras, which were connected with this name; musical works of church organists and composers, which were dedicated to St. Casimir; to analyse the reasons which stimulate Lithuanians in exile to preserve spiritual values of this noble personality.

Įvadas

Lietuvių egzodo kultūrinės veiklos tyrinėjimai pastaraisiais dešimtmečiais pasistūmėjo į priekį. Jau turime nemažai mokslinių studijų apie žymius išieivijos rašytojus bei kompozitorius, nagrinėjama ir pedagoginės minties sklaida. Tačiau vis dar stokojame literatūros apie parapijų bei pavienių kunigų įtaką lietuvių kultūrai svetur, apie religinių organizacijų indėlį. Tai ir paskatino labiau pasidomėti bažnytiniu, edukologiniu bei muzikiniu lietuvių egzodo palikimu, ypač šv. Kazimiero įtaka išieivijos visuomeniniam gyvenimui, tuo labiau, kad apie šį šventąjį JAV yra išleista specialių leidinių, skirtų jo sukaktims paminėti, išspausdintos Simo Sužiedėlio ir Zenono Ivinskio knygos. Tyrinédama lietuvių gyvenimą JAV, pirmiausia atkreipiau dėmesį į tai, kad visuomeninių organizacijų pavadinimuose buvo labai populiarus šv. Kazimiero vardas. Todėl šio darbo objektu pasirinkau draugijas, parapijas, vienuolijas, švietimo įstaigas, chorus bei orkestrus, pasivadinusius šv. Kazimie-

ro vardu, ir muzikos kūriniai, skirtus šv. Kazimierui. Darbo tikslas – nustatyti priežastis, kurios paskatino įvairias visuomenės struktūras remtis šiuo vardu, ir išanalizuoti sąsajas tarp tų organizacijų iškeltų uždavinių ir šv. Kazimiero išpažintų dvasinių vertybių. Uždaviniai – išanalizuoti šv. Kazimiero vardo reikšmę JAV lietuvių bažnytinėje, edukacinėje ir muzikinėje veikloje. Prielaida: šv. Kazimiero vardas lietuviams išeivijoje teikė saugumo jausmą, padėjo ugdyti tautiškas ir krikščioniškas vertybes. Metodai – teorinės analizės, lyginimo, apibendrinimo.

Pirmųjų emigrantų socialinis statusas ir tautinė bei religinė savimonė

Masinė lietuvių emigracija į JAV prasidėjo XIX a. antroje pusėje. Šį procesą sąlygojo kelios priežastys: 1) carinės Rusijos represijos po 1863 m. sukilimo; 2) 1874 m. įvestos karinės tarnybos vengimas; 3) nusmukusi krašto ekonomika. Didžiausią emigrantų dalį sudarė išeiviai iš kaimo vietovių, valstiečiai, beveik vieni vyrai, kurie savo seseris, žmonas ir sužadėtines ėmė kviestis daug vėliau. Maždaug pusė jų ne tik nemokėjo nė vieno angliško žodžio, bet nesugebėjo nei skaityti, nei rašyti net ir lietuviškai, dažnai jie neturėjo supratimo, kokios tautybės esą. Reikia neužmiršti, kad į Ameriką jie buvo atvykę su rusiškais dokumentais ir nemažai jų – spaudos draudimo Lietuvoje metu. Tuo laiku rytinės slavų tautos taip pat ėmė traukti į Naująjį Pasaulį. Jau anksčiau JAV įsikūrę airiai ėmė terorizuoti naujuosius atvykėlius, žeminti lietuvius, vadindami juos slavais arba „polakais“, „polanderiais“. Beraščiai lietuviai, nemokėdavę susikalbėti su savo darbdaviais, gaudavo sunkiausių ir mažiausiai apmokamus darbus – tiesė geležinkelius, dirbo anglių kasyklose. Kai kuriuos smulkieji žydų verslininkai pradėjo samdyti į rūbų siuvyklas, kiti atrado kelią į Bruklino cukraus fabriką, kur darbas buvo alinantis, o atlyginimas – menkas. Kai kas negalėdavo susirasti jokio darbo. „Dauguma lietuvių Niujorke, kad nemirtų badu, eidavo į miestą elgetauti, o nakvynei sueidavo į kokią pašiūrę“¹.

Pirmieji imigrantai iš Lietuvos tankiausiai apsigyveno Pensilvanijos valstijos angliakasių rajonuose – Šenandore, Plymute, Pittstone. Apie pastarojo miesto gyventojus lietuvius net buvo išleista knygelė, aprašiusi jų vargus. „Dar ir šiandien seneliai su ašaromis prisimena pirmųjų metų išeivijos dienas, kuomet airiai skaldydavo akmenimis jų galvas arba su panieka stumdydavo vienas nuo kito, kol pagaliau vargšas lietuvis nuvirsdavo kur gatvėje, iš ko airiukai turėdavo daug juoko. Policija tokiuose atsitikimuose dažniausiai užsimerkdavo, nes ir patys policininkai kvatodavo iš „polanderių“. Vietiniai gyventojai, ypač airiai, į ateivius žiūrėdavo kaip į kokius laukinius žmones. Ne tik airių vaikai, bet ir suaugusieji gatvėse svaidydavo į ateivius akmenis. Airiai kenkė lietuviams ir versle – aludėse neužsimokėję gerdavo alų, kitaip juos skriaudė“². Nepaisant to, lietuviai šliejosi ir prie airių, ir prie lenkų. Mat juos visus siejęs tas pats tikėjimas buvo labai stiprus – Lietuvoje tėvų ir senelių įskiepytas katalikybės išpažinimas buvo jų egzistencijos pagrindas.

Lietuviai buvo darbštūs ir palaipsniui ėmė prasigyventi. Jie būrėsi didžiuosiuose JAV miestuose, kur buvo išvystyta pramonė – Čikagoje, Niujorke, Filadelfijoje, Bostone, Detroite, Klyvlende, taip pat jų priemiesčiuose ir ėmė glaustis arčiau vienas kito. Imigrantų iš Lietuvos telkiniai Amerikoje nuolat augo. 1899 m. JAV gyveno apie 275 000 lietuvių, o Pirmojo pasaulinio karo išvakarėse jų skaičius išaugo iki pusės milijono³. Vien per

1899–1914 m. į JAV atvyko 252 600 lietuvių⁴. Tiesa, antroji išėivijos banga buvo žymiai mažesnė. Tai lėmė 1921 m. JAV administracijos nustatyta griežta imigracinė kvota. Pagal ją šalyje per metus galėjo įsikurti tik 382 lietuviai⁵. 1921–1930 m. JAV prieglobstį gavo 6 015, 1931–1940 m. – jau tik 2 324 „grinoriai“. Tuomet geresnio gyvenimo ieškotojai ėmė plaukti į Kanadą, Argentina, Braziliją. Nemažai jų vis dėlto rasdavo būdų slapta įsigauti į JAV ir papildyti savo tautiečių gretas. Emigracijos silpnėjimą veikė ir ketvirtajame dešimtmetyje JAV prasidėjusi ekonominė krizė. Nepaisant to, amerikiečių statistikos teigimu, JAV gyveno nemaža lietuvių bendruomenė: 1920 m. – 336 600 asmenų (154 373 iš jų gimę JAV), 1930 m. – 439 195 asmenys (245 589 iš jų gimę JAV), 1940 m. – 394 811 asmenų, nors patys lietuviai buvo įsitikinę, kad jų yra žymiai daugiau – per 600 000. Tačiau to meto išėiviai iš Lietuvos buvo labiau išsilavinę ir tautiškai susipratę, nes panaikinus spaudos draudimą turėjo galimybę lankyti lietuviškas mokyklas ir dalyvauti įvairių lietuviškų draugijų veikloje ar iš šalies stebėti nepriklausomos Lietuvos kūrimo darbus. Antrosios bangos atvykėliai jau rado pirmųjų imigrantų iš Lietuvos pastatytas bažnyčias, kurios padėjo puoselėti katalikiškas vertybes ir telkti juos bendram darbui.

Trečioji emigracinė banga užplūdo Ameriką po II pasaulinio karo. Tuomet iš Lietuvos bėgo daugiausia meno ir mokslo žmonės, buvę valstybinių struktūrų tarnautojai, kuriuos palikti tėvynę privertė okupacinis SSSR režimas. Penktuoju ir šeštuoju XX a. dešimtmėčiais iš Lietuvos pasitraukė apie 60 000 gyventojų, vėliau išsibarsčiusių po visus pasaulio kontinentus. Apie pusę jų rado prieglobstį Amerikoje. Gyventojų surašymo duomenys liudija, kad 1950 metais JAV gyveno 147 765 Lietuvoje gimusių ir 249 825 – JAV gimusių lietuvių⁶. Jiems įsikurti buvo lengviau nei pirmiesiems atvykėliams, nes šiame krašte jau veikė lietuviškos organizacijos, parapijos, visuomeninės draugijos. Juos pasitiko artimieji ar kiti tautiečiai, padėję pradėti naują gyvenimą. Tačiau šiems imigrantams irgi teko nelengva dalia. Dauguma jų negalėjo susirasti darbo pagal specialybę, išskyrus kai kuriuos gydytojus ir inžinierius, todėl buvo priversti pelnyti duoną fabrikuose, skerdyklose, aptarnavimo sferoje. Vienas iš pokario pabėgėlių vėliau rašė: „Prasčiausiai jautėsi vyresnio amžiaus atvykėliai. Gal todėl, kad dėl kalbos nemokėjimo, skirtingų darbo metodų teko diskvalifikuotis ir nusileisti iki eilinio darbininko. Dauguma ateivių taip pelnėsi duoną, o tai labai žemino. Sui-gose ar šiaip sutiktas ir paklaustas, kokią vietą užimaš, naujasis ateivis nenoriai atsakydavo: darbininkas, krovėjas, šlavėjas ir t. t. [...] Sunki darbu pelnytis duoną čia teko daugeliui inteligentų“⁷. Nepaisant to, jie greitai atsistojo ant kojų ir įsitraukė į lietuvių visuomeninį bei kultūrinį gyvenimą, kuris, vyresniesiems senstant, o jauniems amerikonėjant, ėmė gerokai silpti. Trečiosios bangos imigrantams – rašytojams, dailininkams, muzikams, aktoriams, pedagogams, teisininkams, medikams, kariškiams – neteko kelti klausimų, kas jie tokie esą. Dauguma jų buvo katalikai, dideli Lietuvos patriotai, geri savo profesijos žinovai. Jie puoselėjo senas ir kūrė naujas tradicijas, siekdami pagrindinio tikslo – išsaugoti krikščioniškąsias vertybes ir lietuvišką savimonę bei darbuotis Lietuvos išlaisvinimo labui.

Draugijos

Pirmieji į Ameriką atvykę lietuviai gyveno išsisklaidę, daugiausia pas kitataučius. Tik po keliolikos metų jie ėmė kurtis arčiau vienas kito ir pradėjo rūpintis organizuoti lietuvišką

gyvenimą. Labiausiai jiems rūpėjo apginti savo socialinius interesus, todėl buvo pradėtos steigti savišalpos draugijos. Jų pagalbos prireikdavo ligos ar mirties atvejais, kad būtų suteikta minimali materialinė parama. Tačiau grynai lietuviškų draugijų pradžioje nebuvo, tad teko glaustis prie lenkų. 1870 m. Šenandoro apylinkėje dirbo jau apie 70 lietuvių. 1871 m. kartu su lenkais jie įkūrė mišrią Šv. Vaitiekaus savišalpos draugiją. Tai buvo pirmoji lietuvių organizacija Amerikoje. 1872 m. tame pačiame mieste įsisteigė Šv. Kazimiero draugija, kuri taip pat buvo mišri. Tačiau stiprėjant tautiniam sąmoningumui, greitai ėmė kurtis vien tik lietuviškos draugijos. Jos buvo trejopos – katalikiškos, liberalios ir nepriklausomos. Katalikiškos draugijos savo pavadinimams dažniausiai pasirinkdavo šventųjų vardus (patys populiariausi buvo šv. Kazimiero ir šv. Jurgio vardai), o kitos – Lietuvos kunigaikščių ar žymesnių lietuvių vardus. Tačiau dėl lietuvių tarpusavio vaidų, prasidėjus katalikiškų draugijų narių nesutarimams su kunigais, šie palikdavo draugijas. Tuomet vadovavimą perimdavo liberalai, tačiau senasis draugijos pavadinimas išlikdavo. Diplomato K. Gineičio teigimu, XX a. pradžioje visoje Amerikoje lietuviškų savišalpos draugijų jau buvo įsisteigę apie 2000⁸. Ne viena jų buvo pavadinta šv. Kazimiero vardu, kuris buvo populiarius ir JAV lenkų bendruomenėje. Pastarieji jį irgi laikė savo šventuoju, nes jis buvo abiejų tautų valdovo sūnus.

Šiandien nustatyti tikslų lietuviškų draugijų skaičių yra sudėtinga dėl faktologinės medžiagos stygiaus. Nėra išlikusių tikslų duomenų ir apie jų gyvavimo metus. Tačiau nors ir menkos, pavienės žinios leidžia teigti apie šv. Kazimiero vardo svarbą lietuvių visuomeniniame gyvenime.

1 lentelė. Lietuviškos šv. Kazimiero draugijos, įsikūrusios JAV XIX a.

Eil. nr.	Valstija	Miestas	Įkūrimo metai
1	Pennsylvania	Shenandoar	1872
2	New York	New York	1875
3	Pennsylvania	Plymouth	1883
4	Pennsylvania	Pittston	1885
5	Illinois	Chicago	1886
6	Connecticut	Waterbury	1892

Šv. Kazimiero (1 pav.) asmenybė paprastiems žmonėms atrodė labai patraukli. Šis šventasis jiems buvo daug artimesnis už kitus, net ir ypatingai nusipelnčius Bažnyčiai. Savišalpos draugijų kūrėjai, pasirinkdami šv. Kazimiero vardą, matyt, labiausiai vertino jo gailingumą. Juk iš kartos į kartą, iš lūpų į lūpas buvo perduodami pasakojimai apie šv. Kazimiero aukojimąsi beturčiams ir nuskriaustiesiems, jo pagalbą našlaičiams ir kenčiantiesiems, labdarą bažnyčioms ir vienuolynams. Pirmieji biografai tvirtino, kad Kazimieras, susitikęs mieste žmones, juos klausdavęs, ar ko jiems nereikia, ar galįs kuo padėti⁹. Tad ir į JAV atvykusiems lietuviams, patyrusiems nemažai vargo svetimoje žemėje, šis Lietuvos karalaitis atrodė lyg geriausias skydas nuo visų nelaimių. Jie meldėsi: „Per tą patroną, šventą užganymą, duok mums, vargstantiems, dangų gyvenimą“.

Prisimindami iškiliausius šv. Kazimiero asmenybės bruožus ir norėdami ištiesti vienas kitam pagalbos ranką, draugijų nariai vadovavosi įstatais, kurie tarpusavyje buvo panašūs.

Svarbiausias šių draugijų tikslas buvo teikti savo nariams paramą ligos metu, o jiems mirus – išmokėti artimiesiems priklausantį mokesį. Jis būdavo įteikiamas mirusiojo našlei ar jo nurodytam asmeniui. Iš pradžių nario mokesčiai ir išmokos nebuvo labai dideli, tačiau prasidėjus draugijų konkurencijai jie vis augo. Vieni pirmųjų įstatų, išlikusių iki šių dienų, yra užfiksuoti 1883 m. Plymoto šv. Kazimiero draugijos dokumentuose. Jie skelbė: „Intencija Taworszczistos Bro-liszkos Pamaczieš szwento Kazi-miero kad narodas polskas ir lietu-wiszkas Rimskaj Katalikiszkas galetu susiryszt mazgu bro-liszkos mejles, kad tam bro-liszkam susyrinkime ponawotu dalikaj mylaszirdystes, kajp taj; ligoniū atlankimas, numyrusiu palaido-jimas ir turet apieka ant naszliū ir siratu, o apriez tam, kad butu zgada, wienibe, bro-lista ir diewo-bajmingas apsiejymas“¹⁰. Tačiau pradėjus stiprėti lietuviybės idėjoms, ši deklaruojama draugystė baigėsi – vienos ar kitos tautybės nariai iš draugijos turėdavo pasitraukti. Tai buvo natūralus tautinio sąmonėjimo procesas.

Amerikoje apsigyvenusiems lietuviams šv. Kazimieras buvo ir tautiškumo simbolis. Pabrėždami iš tėvo pusės gryną jo lietuvišką kilmę, tęsiančią gediminaičių ir jogailaičių dinastiją, lietuviai, net ir būdami toli nuo tėvynės, puoselėjo Lietuvos valstybingumo idėją. Todėl savišalpos draugijos neapsiribojo vien materialios paramos teikimu, bet rūpinosi ir dvasiniais reikalais, stengėsi, kad iš Lietuvos atvykę žmonės „nesuamerikonėtų“. Pirmiausia draugijos siekė sudaryti savo nariams galimybę atlikti išpažintą gimtąją kalbą. Tačiau, trūkstant lietuvių kunigų, tai padaryti buvo nelengva, todėl tekdavo juos bent per Velykas kviesti iš kitur. Žmonės už tai jiems būdavo nepaprastai dėkingi: „Mūsų narodo yra per tris šimtus Pittstone... per ilgą nesulaukimą kunigo daugelis atliko spaviednį vo-kiškoj, angelskoj ir lenkiškoj kalboje... o prie kunigo iš Freelando (Varnagirio) atliko šv. spaviednį 130 asabų“¹¹.

SVENTAS KAZIMIERAS, LIETUVOS GLOBEJAS
SAINT CASIMIR

1 pav. Šventasis Kazimieras

Draugijos stengėsi ugdyti savo narių moralę, išlaikyti lietuviškus papročius, ruošti kultūrinius renginius ir pobūvius, dalyvauti tautinėje ir politinėje veikloje, skiepyti tarpusavio supratimą ir altruizmo jausmą. Draugijos vaidino labai didelį kultūrinį vaidmenį: pinigais rėmė lietuvių veiklą, prisidėjo prie jų švietimo.

Lietuviams didžiulį įspūdį darė šv. Kazimiero pamaldumas. Dar būdamas vaiku, jis, Jono Dluogošo žodžiais tariant, „meldėsi kaip angelas“¹², o vėliau tai darė vienumoje, nenorėdamas sulaukti kitų dėmesio. Ypač Kazimierą jaudino Kristaus kančia ir Sopulingosios Motinos paveikslas. Tad kai kurių šv. Kazimiero vardu pasivadinusių draugijų vienas iš pagrindinių tikslų buvo steigti lietuviškas parapijas. Jas įkūrusios, draugijos dažnai nustodavo egzistuoti ar įsiliedavo į kitas naujų parapijų struktūras.

Parapijos, vienuolynai, kapinės

Šv. Kazimieras lietuviams buvo kovos su rusais simbolis. Kai 1518 m. jis, pasirodęs ant balto žirgo, padėjo lietuvių kariuomenei persikelti per patvinusią Dauguvą ir nugalėti daug didesnę maskviečių kariuomenę, tai buvo pripažinta stebuklu, kuris ne vieną dešimtmetį padėjo stabdyti Lietuvoje didėjančią stačiatikių įtaką. Ne veltui carinės Rusijos valdymo metais (1795–1915) buvo uždrausta kovo 4 d. švęsti šv. Kazimiero šventę ir giedoti jam skirtą giesmę. Net šv. Kazimiero bažnyčia, stovėjusi Vilniuje priešais Rotušę, buvo pavers-ta ortodoksų cerkve. Tad suprantama, kad į JAV atvykusiems imigrantams šv. Kazimieras tapo lietuviybės puoselėtojo idealu. Norėdami išsaugoti savo tautinį identitetą amerikietiškoje aplinkoje, jie ėmė steigti lietuviškas parapijas ir statyti savo bažnyčias.

Pirmosios parapijos pradėjo kurtis paskutiniaisiais XIX a. dešimtmečiais. Iš pradžių jos, kaip ir draugijos, buvo mišrios. Tai sąlygojo menkas lietuvių tautinis sąmoningumas, lietuvių kunigų stygius ir lenkų nenoras leisti lietuviams statyti savo bažnyčias. Viena tokių mišrių parapijų, pavadintų šv. Kazimiero vardu, kurį laiką gyvavo Šenandore. Ją įsteigė šv. Kazimiero draugijos nariai, nes be draugijų ar kitų organizacijų pagalbos parapijos nebūtų pradėjusios veikti taip greitai. Šenandoro šv. Kazimiero bažnyčiai steigti buvo nupirktas žemės sklypas ir pastatytas medinis pastatas. Šioje bažnyčioje kunigavo kun. Strupinkas, kurį tikintieji labai mėgo. Tačiau prasidėjus pamaldoms, prasidėjo ir kivirčiai tarp skirtingų tautybių maldininkų. „Kai lietuviai užgiedojo lietuviškai, lenkai pradėjo baubti; o kai lenkai užgiedojo lenkiškai, lietuviai ėmė kojomis trypti. ... Iš pradžios lietuviai ir lenkai nešdavosi kišenėse pinigų bažnyčiai, o vėliau eidami bažnyčion prisidėdavo į kišenes akmenų muštynėms“¹³. Tad greitai jų keliai išsiskyrė.

1885 m. Pittstone įsikūrusi šv. Kazimiero parapija iš pradžių savo bažnyčios neturėjo. Tai buvo būdinga kuriantis daugeliui parapijų. Pirmiausia įsikuravo draugija ar kitokia žmonių grupė, kuri suformuodavo valdybą. Tų organizacijų nariams tekdavo burti tikinčiuosius, rinkti aukas, ieškoti lietuvių kunigo ir jam padedant pirkti sklypą. Po kurio laiko prasidėdavo bažnyčios statyba. Šis procesas buvo lydymas gražių lietuviškų tradicijų. Iš pradžių vykdavo eisenos, kurioje dalyvaudavo naujos parapijos ir jau anksčiau įsikūrusių parapijų tikintieji, taip pat svečiai iš arių ar lenkų katalikiškų parapijų. Po to būdavo šventinamas kertinis akmuo ir laikomos pamaldos. Vienas pirmųjų Pittstone apsigyvenusių lietuvių buvo Andrius Tepliusis, kuris nemažai prisidėjo ir prie šv. Kazimiero parapijos kū-

rimo. Pastačius bažnyčią, joje darbavosi J. Kolesinskas, lenkas D. Iwanowskis ir pirmas lietuvis kunigas, baigęs mokslus Amerikoje – J. Zlotožinskas. Pastarojo pastangomis 1891 m. buvo įsteigta lietuviška mokykla – pirmoji tokio tipo įstaiga visoje Amerikoje. Šiandien sunku pasakyti, kas veikė mokyklos steigimą – ar amerikiečių gyvenimo pavyzdžiai, ar šv. Kazimiero biografija. Mokykla gyvavo iki 1909 m., kol sudegė Pittstono lietuvių bažnyčia, buvusi didžiausiu pastatu visame mieste (tais laikais dauguma pastatų buvo mediniai). Tačiau statybos JAV vyko labai greitai. Naujos Pittstono bažnyčios pašventinimas įvyko 1910 m. kovo 28 d. Ji veikė tol, kol buvo pakankamai lietuvių tautybės tikinčiųjų – tai truko ne vieną dešimtmetį. Bažnyčiai netgi pavyko pažymėti garbingą veiklos 50-metį. Ta proga bažnyčios istorija buvo aprašyta eilėmis, kuriuose įamžintas ir šv. Kazimiero vardas: „Kad bažnyčią pastatyti / vadovo reikėjo / pirmu vadu jų būti – / Tepliušiu prisėjo. / Jisai pirmas iš lietuvių / Pittstonan pribuvo, / kaipo vado pittstoniečių / jo vardas nežuvo. / Toliau jau pradėtą darbą / daug plačiau išvystė, / Buvus šv. Kazimiero / vietinė draugystė. / Jos nariai ši kilnų darbą / pirmieji pradėjo, / vardu šv. Kazimiero / bažnyčią uždėjo“¹⁴.

1893 m. Filadelfijoje pradėjusi veikti Šv. Kazimiero parapija sutraukdavo lietuvius iš labai tolimų vietų. Jie troško gimtąja kalba išgirsti Dievo žodį, atlikti išpažintį ir gauti kitus bažnytinius patarnavimus lygiai taip, kaip juos gaudavo Lietuvoje. Lietuviai ypač mėgo velykines Didžiosios savaitės apeigas, kurių neapraktikavo amerikiečiai. „Per didžiasias šventes čia lietuviai jausdavosi kaip rojų“¹⁵. Filadelfijos šv. Kazimiero parapijos vadovams rūpėjo ne tik dvasiniai ir materialiniai parapijiečių reikalai, bet ir jų visuomeninė veikla, ypač tiesiant pagalbos ranką pavergtai Lietuvai. Kunigo J. Kaulakio ir kelių parapijiečių pastangomis 1916 m. buvo pradėtas leisti žurnalas *A Plea for the Lithuanians* („Kreipimasis į lietuvius“). Parapijoje buvo įkurtas centras rinkti aukoms nukentėjusiems nuo karo lietuviams šelpti. Per 50 šios parapijos gyvavimo metų buvo surengta apie 500 lietuviškų vaidinimų, operėčių ir kitų kultūrinių renginių. Parapijos tikintieji labai prisidėjo ir prie katalikiškos spaudos rėmimo. Savo lėšomis ir prenumerata jie šelpė ir palaikė tėvų jėzuitų leidžiamą laikraštį „Žvaigždė“, taip pat pranciškonų „Varpelį“.

Šv. Kazimiero parapija Čikagoje buvo įkurta 1911 m. kunigo J. Kleinausko pastangomis. Bažnyčia buvo pastatyta pietiniame priemiestyje – Chicago Heights, pirmosios Mišios aukotos 1912 m. per Velykas. Tais pačiais metais parapijoje buvo atidaryta mokykla, kurioje iš pradžių mokytojavo pasauliečiai, o nuo 1919 m. – seserys kazimierietės. Parapijoje klebonavo J. Kleinauskas, M. Krušas, A. Baltutis, N. Pakalnis, J. Čižauskas, A. Martinkus, P. Katauskas. Po II pasaulinio karo daugumai lietuvių persikėlus į Čikagą, kur lengviau sekėsi rasti darbą, jų vietą pamažu užėmė iš Meksikos atvykę emigrantai. 7-ojo dešimtmečio pradžioje parapijai priklausė 450 asmenų¹⁶. Šiuo metu bažnyčia jau nelietuvių ir nebe katalikų rankose¹⁷.

1916 m. Šv. Kazimiero parapija pradėjo veikti Ajovos valstijos Sioux City mieste (2 pav.). Jos įsteigimas byloja apie XX a. pradžioje JAV apsigyvenusius lietuvių kontingentą bei lūkesčius. Švenčiant šios parapijos dešimtmetį, buvo išleistas jubiliejinis leidinys, užfiksavęs svarbiausius parapijos kūrimo epizodus. „Visų buvo viena mintis ir troškimas, kad greičiau įsteigus parapiją, gavus kunigą ir pradėjus bažnyčios statymą. Visi kalbėjo, visi norėjo, bet nebuvo pirmutinio darbui pradėti. Nes tuo metu vietos lietuvių tarpe nebuvo nė vieno inteligento, mokyto žmogaus, kuris būtų galėjęs nusimanyti apie tokį

darbą. Visi paprasti darbininkai, išskyrus vieną kitą smulkų biznierių. Tarp savęs visi mokėjo pakalbėti apie parapijos reikalą, bet nesirado nė vieno tokio drąsaus, kuris būtų galėjęs viešai prieš visus vietos lietuvius pakalbėti ir šį reikalą išdėstyti¹⁸. Tačiau iš kelių drąsesnių vyrų buvo sudarytas komitetas, kuris ėmėsi eiti per lietuvius ir rinkti aukas. 1913 m. įvyko pirmas viešas susirinkimas, kuriame dalyvavo per 200 žmonių. Jie vienin-
gai nutarė kurti parapiją ir išrinko jai pavadinimą. Kaip alternatyva buvo pasiūlytas šv. Vincento vardas, tačiau dauguma susirinkusiųjų balsavo už šv. Kazimierą. Taigi parapijos pavadinimas nebuvo kieno nors primestas, o išrinktas demokratiškai. Prie šios parapijos kūrimo ir lietuvių švietimo labai daug prisidėjo kunigas M. Cibulskis. Apie jį buvo rašoma: „Kun. Cibulskis, būdamas tikras lietuvis ir karštas patriotas, iš pirmos dienos atskyrė lietuvius nuo lenkų ir parodė svetimtaučiams, kad lietuviai nėra tas pats, kas lenkai, ka-

2 pav. Šv. Kazimiero bažnyčia Sioux City mieste Ajovos valstijoje

dangi pirmiau kai kurie manydavo, būk lietuvis ir lenkas yra tas pat. Jis parodė vietiniams gyventojams, kad tarp tų dviejų tautų yra didelis skirtumas¹⁹. Kunigas Cibulskis dirbo ne tik bažnytinį, bet ir kultūrinį darbą: organizavo dramos ratelius, mokė vaidinti, pasamdė vargonininką, įsteigė vaikų ir suaugusiųjų choras. Gaila, kad po metų vaisingo darbo konfliktas su parapijos tikinčiaisiais privertė šį kunigą apeisti Sioux City. Tačiau jo paskleistos lietuviybės idėjos greitai išplito visoje parapijos bendruomenėje – ir toliau vyko kultūriniai renginiai, žmonės noriai dalyvavo bažnytinio choro veikloje.

Indianos valstijos Gary mieste lietuviai bandė įkurti savo parapiją jau 1910 m., tačiau jų planus stabdė įvairios priežastys. Svajonės išsipildė tik 1917 m., kai kunigo F. Rusio iniciatyva buvo pastatyta šv. Kazimiero bažnyčia, parapijos salė ir klebonija. Po 10 metų pastačius naują bažnyčią, senojoje įsikūrė mokykla, kurioje mokytojavo seserys kazimierietės. 1966 m., sumažėjus mokinių skaičiui, ji buvo uždaryta. 1970 m. trenkęs į bažnyčią žaibas sugadino varpą ir vargonus. Bet greitai buvo nupirktas naujas instrumentas ir įrengti elektriniai varpai. 1974 m. buvo atliktas išorinis bažnyčios remontas, pastatytas naujas bokštas, įstiklinti meniški langų vitražai. Nuo 1954 m. iki parapijos uždarymo 1998 m., jai vadovavo prelatas I. Urbonas.

Šv. Kazimiero parapija Providence (RI) buvo įkurta 1919 m., nors tai ketinta padaryti daug anksčiau. Lietuvių tarpusavio nesantaika ir lenkų nenoras leisti lietuviams steigti atskirus Dievo namus šiuos ketinimus darė sunkiai įgyvendinamus, tačiau valstijos vyskupas lietuviams buvo palankus ir leido įkurti lietuvišką šv. Kazimiero parapiją. Joje kunigavo P. Vaitonis, P. Tamulionis ir kiti. Bažnyčia buvo nupirkta ir 1921 m. pašventinta. Kunigaujant J. Čiaplikui parapija sutvirtėjo dvasiškai ir materialiai. Po jo dirbo kunigas L. Kavaliauskas. Kunigo J. A. Vaitekūno dėka 1933 m. pradėta statyti nauja bažnyčia, kuri buvo pašventinta 1935 m. spalio 13 d.²⁰

Iki 1900 m. lietuviai turėjo įsteigę apie 30 parapijų. 1900–1920 m. jų įsikūrė per 70. Šis lietuvių emigracijos laikotarpis buvo labai intensyvus, pareikalavęs naujų bažnyčių statybos. 1920–1961 m. pradėjo veikti dar apie 30 parapijų. Iš visų jų (skaičiuojant veikusias kartu su lenkais) JAV buvo įsteigta 130²¹. Šv. Kazimiero vardu pasivadinusios parapijos yra išvardintos 2 lentelėje. Deja, žinios apie jas, aptiktos įvairaus pobūdžio išėivijos literatūroje, yra tik fragmentiškos ir, galbūt, ne visai tikslios.

Los Andželo mieste lietuviai apsigyveno XIX a. pabaigoje, tačiau lietuvišką parapiją įkurti jiems pavyko tik 1941 m. Tai buvo viena iš paskutinių lietuviškų Šv. Kazimiero parapijų, įkurtų JAV. Jos kūrimo iniciatorius buvo prelatas J. Maciejauskas, kuris, atvykęs į Los Andželą 1940 m., iš karto ėmėsi tikinčiųjų bendruomenės telkimo. Pradžia buvo nelengva – jis aukojo pamaldas tai vienuose, tai kituose maldos namuose, buvo prisiglaudęs ir pas vengrų katalikus. Galų gale jam pavyko nupirkti 9 kambarių pastatą ir įkurti jame bažnyčią. Jos pašventinimas įvyko 1941 m. birželio 1 d. Ši data laikoma Los Andželo lietuvių Šv. Kazimiero parapijos įkūrimo diena. Los Andželo arkivyskupas kardinolas J. McIntyre, šventindamas lietuvių šv. Kazimiero bažnyčią, pasakė: „Mane labai nustebino tas didelis jūsų entuziazmas, statant šiuos puikius Dievo namus. Aš žinau, kad prieš kelis metus jūs nieko neturėjote, bet dabar, palaikydami tą patį užsidegimą ir turėdami savo bažnyčią, garbinkite Aukščiausiąjį Dievą taip, kaip jūs darėte būdami savo krašte. Palaikykite savo prosenelių papročius ir jų gilų tikėjimą, kuriuo pasižymi Jūsų tėvynė, kuri dabar kenčia

2 lentelė Lietuviškos šv. Kazimiero parapijos, veikusios JAV

Eil. nr.	Valstija	Miestas	Įkūrimo metai
1	Pennsylvania	Freeland	1862 kartu su lenkais
2	Pennsylvania	Lynwood, Willkes-Barre	1889
3	Pennsylvania	Shenandoar	1872 (1877 perėmė lenkai)
4	Pennsylvania	Philadelphia	1893
5	Pennsylvania	Pittsburg	1892
6	Pennsylvania	Pittston	1885
7	Pennsylvania	Plymouth	1890
8	Pennsylvania	St. Clair	1912
9	Illinois	Chicago Heights	1911
10	Rhode Island	Providence	1919
11	Iowa	Sioux City	1916
12	Connecticut	Waterbury	1892
13	Connecticut	New Haven	1912
14	California	Los Angeles	1941
15	Indiana	Gary	1917
16	Massachusetts	Brocton	1898
17	Massachusetts	So. Boston	1895 (1904 reorganizuota į šv. Petro bažnyčią)
18	Massachusetts	Westfield	
19	Massachusetts	Worcester	1894
20	New Hampshire	Nashua	1903
21	New Jersey	Paterson	
22	New York	Amsterdam	1904
23	Wisconsin	Racine	1913

baisius persekiojimus. Amerika buvo sukurta ir tapo galinga tik dėka daugelio tautų. Jie čia atvykę atidavė kiekvienas ką nors gero... Ir dabar naujai atvykę tedaro tą patį. Aš didžiuojuos jumis ir iš širdies laiminu jūsų kleboną ir jus visus dėl to, ką jūs padarėte. Tegul Aukščiausias jus visus laimina...“²² Prelatas J. Maciejauskas, burdamas lietuvių tikinčiųsius, siekė kelių tikslų: teikti prieglobstį karo pabėgėliams iš Lietuvos ir puoselėti lietuvių tautinius jausmus bei kultūrą. Jis mirė 1947 m., sulaukęs beveik 80 metų ir užsitarnavęs didžiulę tikinčiųjų pagarbą. „A. a. prelato Juliaus Macijausko rankos bertoji sėkla šiandien išaugo į pajėgų ir šakotą vienetą, sugebėjusį pastatyti gražius Dievo namus ir suburti po Šventojo Kazimiero vėliava naujus ir gausius būrius lietuvių“²³.

J. Maciejausko vietoje pradėjo dirbti kunigas J. Kučingis. Jis suorganizavo jaunimą į Vyčių kuopą, moteris – į Katalikių moterų sąjungą, vyrus – į Švento Vardo draugiją. Šioms organizacijoms priklausė beveik pusė parapijos žmonių, todėl jos veikla labai pagyvėjo. 1949 m. prasidėjo naujos bažnyčios statyba. 1951 m. rugsėjo 16 d. ji buvo baigta ir joje aukotos pirmosios pamaldos. Parapijiečiams buvo įrengta erdvi salė, ėmė veikti šeštadieninė mokykla, skirta vaikams. J. Kučingui išėjus į pensiją, jo vietoje ėmė darbuotis prelatas A. Olšauskas, miręs 2005 m. Ši parapija sėkmingai gyvuoja iki šiol.

Šv. Kazimiero seserų kongregacija buvo vienintelė tokia organizacija, pasivadinusi lietuvių šventojo vardu. Jai pradžią davė Kazimiera Kaupaitė (3 pav.), kuriai 1898 m. dalyva-

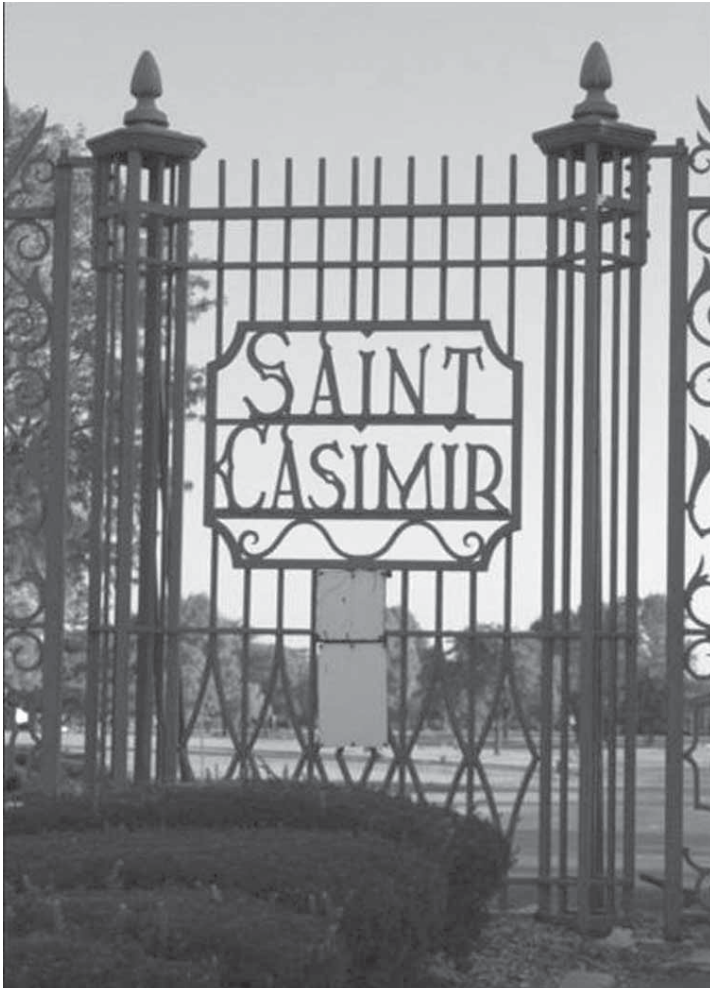
vus Bruklino seselių nazariečių iškilmėse, kilo mintis steigti moterų vienuolyną. Kol ši mintis galutinai subrendo, jai teko pabuvoti Lietuvoje, mokytis Šveicarijoje ir grįžti į JAV su dviem savo bendramintėmis – Judita Dvarauskaite ir Antanina Unguraitė. Visos trys lietuvaitės 1905 m. tęsė tikybos mokslus Skrantone (PA), Nekalčiausios Marijos Širdies seminarijoje. Kai 1907 m. iš Romos buvo gautas leidimas, jos įkūrė lietuvių kongregaciją. Iš vyskupo gavusios vardus Maria, Immaculata ir Concepta bei priėmusios vienuolinius įžadus, šios lietuvaitės buvo pavadintos šv. Kazimiero seserimis. Keletą metų jos darbavosi Mount Carmel mieste (PA), o 1909 m. persikėlė į Čikagą, įkūrė kazimieriečių namus ir ėmė vykdyti savo misiją – religine ir tautine dvasia auklėti lietuvių jaunuo-
menę. Seserims buvo suteikta teisė steigti mokslo ir labdaros įstaigas. 1953 m. šv. Kazimiero vienuolyne buvo apie 460 seselių, kurios dirbo mokyklose, ligoninėse, senelių prieglaudoje²⁴. Jos stengėsi būti ne tik gailėstingos vargšams ir kenčiantiesiems, bet suteikti lietuviams gerą išsilavinimą, mokyti juos būti dorovingus ir taurius, t. y. skiepyti jaunimui tuos asmenybės bruožus, kuriais garsėjo šv. Kazimieras.

Tačiau lietuviams vien savų parapijų neužteko. Galvodami apie amžino poilsio vietą, jie nutarė įsirengti lietuviškas kapines. Ši mintis pirmiausia kilo Čikagos šv. Jurgio parapijoje dirbusiam kunigui M. Kriaučiūnui, kuris Mount Greenwoodo priemiestyje surado 40 akrų žemės sklypą ir jį išpirko. 1903 m. liepos 12 d. kapinės buvo pašventintos. Joms buvo suteiktas šv. Kazimiero vardas, kuris lietuviams asocijavosi su viskuo, kas yra katalikiška ir lietuviška. Iškilmėse dalyvavo vyskupas P. J. Muldoonas ir įvairių katalikiškų organizacijų atstovai.

Iki 1913 m. kapines (4 pav.) valdė M. Kriaučiūnas, tačiau padidėjęs lietuviškų parapijų skaičiui, buvo išrinkta kapinių valdymo taryba ir sklypas praplėstas iki 125 akrų. Kapinių vadovybė, už tam tikrą mokesčių suteikdama galimybę kiekvienam lietuviui katalikui turėti savo kapą, siekė ne tik gauti pelno, bet ir jį naudoti kilniais tikslais. Tai pateisino kapi-

3. pav. Kazimiera Kaupaitė

4 pav. Šv. Kazimiero kapinės Čikagoje

nėms duotą šv. Kazimiero vardą. 1917–1947 m. už laidojimo paslaugas sukauptos lėšos buvo paaukotos švietimo, labdaros ir kultūrinėms lietuvių organizacijoms Amerikoje bei Lietuvoje – iš viso 56 000 dolerių²⁵. Iki 1953 m. šiose kapinėse amžino poilsio vietą rado 26 203 lietuviai. Žymus Čikagos muzikas F. Strolia rašė: „Niekur kitur už Lietuvos ribų neužtiksi tokio didžiulio skaičiaus iškilių lietuvių pavardžių, kaip Mikas Bagdonas, dr. Petras ir Juzė Daužvardžiai – visi trys Lietuvos konsulai; Leonardas Šimutis – vyriausias „Draugo“ redaktorius, Amerikos Lietuvių Tarybos pirmininkas ir Lietuvos Vyčių organizacijos vienas iš steigėjų; kun. Antanas Staniukynas ir Motina Marija Kaupaitė – kazimieriečių seserų vienuolijos steigėjai; Eleanor Laurinavičiūtė – Lietuvos Vyčių apskrities pirmininkė, prisidėjusi prie Lietuvos Vyčių choro atgaivinimo; kun. Matas Kriaučiūnas – šių kapinių steigėjas; valstybininkas prelatas Mykolas Krupavičius, žemės ūkio ministras, krikščionių demokratų

vadas ir ilgametis Vyriausio Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto pirmininkas. Šiuo metu ši amžino poilsio vieta, pavadinime išėmus žodį *lietuvų*, vadinasi *Katalikų šv. Kazimiero kapinės*, nes formaliai jos priklauso Čikagos arkivyskupijai²⁶. Tai – tarsi lietuvių katalikų panteonas, teikęs viltį daugeliui išėivių rasti šv. Kazimiero užtarimą ir iškeliavus Anapilin. Lietuviai meldėsi: „Šv. Kazimierai, padėk mums prisiminti, kad mūsų tikrasis Karalius yra Jėzus Kristus ir kad mes turime tarnauti Jam su džiaugsmu ir meile. Padėk mums kreiptis į savo tikrąjį Tėvą kaip į kelrodį ir globėją“.

Švietimo įstaigos

Šv. Kazimieras lietuviams asocijavosi su išsilavinusia asmenybe. Ne vienas jų žinojo, kad šis karalaitis mokėjo lotyniškai ir lenkiškai skaityti bei rašyti, gebėjo sakyti gražias kalbas. Tad natūralu, kad lietuviai emigracijoje prie parapijų ar savarankiškai steigė vaikų darželius, mokyklas, akademijas, seminarijas, pavadindami jas lietuvių šventojo vardu. Įvairios švietimo įstaigos buvo vadinamos ir kitų šventųjų vardais, tačiau svetur apsigyvenusių lietuvių lūkesčius labiausiai atitiko šv. Kazimiero gyvenimo pavyzdys.

Beveik kiekvienoje šv. Kazimiero parapijoje veikė pradinės mokyklos lietuvių vaikams. Jas imta steigti prieš I pasaulinį karą, kai atsirado labiau išprususių lietuvių, gebančių mokyti savo tautiečių vaikus. Mokyklos dažniausiai būdavo įkurdinamos bažnyčios ar klebonijos pastatuose. Jų auklėtiniai dalyvaudavo parapijos kultūrinuose renginiuose ir religinėse šventėse, prie bažnyčių veikusiuose choruose ir orkestruose, tad ryšys tarp mokyklos ir bažnyčios buvo itin glaudus. Tiek mokytojai, tiek parapijos kunigai siekė diegti vaikams katalikiškas ir tautines vertybes, išmokyti juos rašyti, skaityti, skaičiuoti. Ne vienam emigranto vaikui to užteko, kad jis galėtų susirasti darbą arba toliau tęsti mokslus amerikiečių mokyklose.

Ypač svarbų vaidmenį švietimo baruose suvaidino seselės kazimierietės. Kai Pensilvanijoje buvo įkurta jų kongregacija, 1907 m. Mount Carmelyje jos atidarė vieną pirmųjų savo mokyklų. Kazimierietėms išsikėlus į Čikagą, mokykla toliau tęsė savo darbą. 1928–1930 m. ją baigė 100 mokinių. Nuo 1942 m. prie šios mokyklos pradėjo veikti vaikų darželis, kuriame katalikiškai buvo auklėjami 4–5 metų vaikai. Prieš I pasaulinį karą seserys jau dirbo 7 mokyklose, 1932 m. jos turėjo 2 mergaičių akademijas ir vadovavo 25 parapijoms mokykloms, kuriose mokėsi apie 7000 vaikų. 1955 m. kazimierietėms priklausė 6 aukštesniosios mokyklos, kuriose mokytojavo 88 seserys ir mokėsi 1514 mokinių. Kazimierietės taip pat vadovavo 37 pradžios mokykloms, kuriose dirbo 224 seserys ir mokėsi 9 394 vaikai²⁷. Seserys kartu vykdė ir labdaringas misijas – dirbo ligoninėse, senelių prieglaudose, tačiau jų edukacinė veikla buvo viena iš prioritetinių sričių.

Labiausiai prie švietimo ir kultūros prisidėjo seselės Motinos Marijos (Kazimieros Kauptaitės) Čikagoje įkurta Šv. Kazimiero akademija, veikusi 1911–1952 m. Per šį laikotarpį akademija išleido 35 laidas – 211 abiturienčių²⁸. Akademijoje mokslas truko ketverius metus. Visi dalykai buvo dėstomi anglų kalba pagal Čikagos miesto ir Iliojaus valstybės patvirtintas programas. Tačiau lietuvaitės taip pat galėjo mokytis lietuvių kalbos ir literatūros, lietuviškai klausytis Lietuvos istorijos pamokų. 1930 m. Iliojaus valstija suteikė akademijai valstybinės mokyklos statusą, taigi ją baigusios mergaitės buvo priimanos į

kolegijas ar universitetus be stojamųjų egzaminų. 1935 m. akademija tapo North Central Association nare. Tai davė teisę absolventėms be egzaminų stoti į universitetus ne tik JAV, bet ir užsienyje.

1919 m. kovo 4 d. Šv. Kazimiero seserų vienuolyne įsikūrė Šv. Kazimiero akademijos rėmėjų draugija. Jos steigėjai buvo T. Andriuškevičiūtė ir kanauninkas F. Kemėšis. Draugija turėjo trejopą tikslą: 1) surasti stipendijų gabioms mokinėms, kurių motinos yra išbuvusios narėmis penkerius metus; 2) parūpinti išlaikymą neturtingoms mergaitėms, tinkamoms į vienuoles; 3) visokiais būdais remti šv. Kazimiero seserų užmojus ir labdarinius darbus. Šios draugijos skyriai veikė Šv. Kryžiaus ir Šv. Jurgio parapijose bei prie Šv. Kazimiero akademijos.

1952 m. rugsėjo mėn. Šv. Kazimiero akademija, pagerbiant Motinos Marijos atminimą, buvo reorganizuota į Marijos vidurinę mokyklą (*Maria High School*), kurioje tuo metu mokėsi per 750 mergaičių. Po kelerių metų jų jau buvo apie 1 500. Ši mokykla Čikagoje tapo viena pagrindinių švietimo įstaigų, kur lietuvaitės galėjo įgyti katalikišką išsilavinimą. Joje taip pat vykdavo įvairūs lietuvių organizuojami kultūriniai renginiai: Čikagos lietuvių operos spektakliai, reikšmingesni koncertai ir jubiliejiniai vakarai. Mažėjant lietuvių mokinių skaičiui, jų vietas užėmė kitų Čikagos pietvakariuose gyvenančių tautinių bendrijų mergaitės. Mokykla sėkmingai gyvuoja iki šiol. Nors lietuviškų dalykų joje ir neliko, tačiau katalikiška dvasia neišnyko. Šiandien kiti mokytojai tęsia kazimierietės Motinos Marijos pradėtą darbą.

Seserys kazimierietės buvo ne tik puikios mokytojos, bet ir mokyklinių vadovėlių, įvairios metodinės medžiagos, dainų autorės. 1925–1953 m. jos leido žurnalus „Šv. Kazimiero akademijos aidai“ ir „Aidutis“, 1928 m. Čikagos Motiniškuose namuose įsteigė lietuvišką biblioteką, kurioje buvo keli tūkstančiai knygų ir periodinių leidinių. Šiuo metu ten veikia ne tik biblioteka, bet ir lietuvių kultūros muziejus.

1948 m. pradėjo veikti Šv. Kazimiero mokytojų seminarija, tiesiogiai susijusi su Katalikų universitetu Vašingtone, D. C., tačiau apie jos veiklą detalesnių žinių rasti nepavyko.

Chorai, orkestrai

Pradėjus kurtis lietuviškoms parapijoms, ėmė steigtis ir pirmieji chorai. Tiesa, ne iš karto, nes trūko chorvedžių, todėl kunigams tekdavo Mišias aukoti tyloje. Chorus kūrė bei jiems vadovavo vargonininkai ir natas pažįstantys drąsesni dainininkai. Pirmasis bažnytinis lietuvių choras JAV įsikūrė 1885 m. prie Šv. Kazimiero parapijos Pittstone, t. y. tais pačiais metais, kai susibūrė ši lietuvių parapija²⁹. XIX a. pabaigoje tai buvo gana išskirtinis atvejis. Choristai, pasiilgę lietuviškų bažnytinių apeigų, iš pradžių noriai lankydavo repeticijas, nors ne vienam tekdavo daug mylių nueiti pėsčiomis. Jie dažniausiai giedodavę liaudiškai – dviem balsais, t. y. „turavodami“. „Jei kur mišrus choras giedodavo keturiais balsais, apie tokį būdavo plačiai kalbama“³⁰. Amerikos lietuviams chorai iš pradžių buvo ne tik bažnytinių apeigų dalis, bet ir tarpusavio bendravimo priemonė, nes susirinkę toliau vienas nuo kito gyvenantys lietuviai su tautiečiais galėdavo pasidalinti savo vargais ir džiaugsmais.

Spartus parapiinių chorų steigimasis prasidėjo pirmaisiais XX a. dešimtmečiais, kai ėmė rasti daugiau vargonininkų ir buvo pradėtos spausdinti natos. Greitai neliko nė vie-

nos parapijos (taip pat – pavadintos šv. Kazimiero vardu), neturėjusios savo bažnytinio choro. 3 lentelėje yra pateikta jų registravimo vieta, įsikūrimo metai ir chorvedžių pavardės. Tačiau šie duomenys nėra tikslūs dėl faktologinės medžiagos stygiaus.

Parapijų chorų tikslas buvo dvejopas: 1) dalyvauti bažnytinėse pamaldose ir atstovauti parapijai įvairiuose religiniuose bei pasaulietiniuose renginiuose; 2) puoselėti išeivių tautiškumą ir ugdyti jų patriotinius jausmus. Tiek kunigai, tiek vargonininkai bei choro vadovai neabejodami pripažino, kad lietuviškas menas yra vienas stipriausių veiksnių ugdomant lietuvybę išeivijoje. Todėl bažnytiniai chorai neapsiribojo vien liturgine ar religine muzika, bet atliko ir pasaulietinius kūrinius.

3 lentelė. JAV gyvavę Šv. Kazimiero chorai

Eil. nr.	Miestas, valstija	Choro pavadinimas	Chorvedžiai
1	Los Angeles, CA	Šv. Kazimiero parapijos choras, įkurtas 1941 m.	B. Starkienė, G. Gražytė, A. Šlapelis, J. Ažuolaitis, A. Skridulis, J. Strolia, V. Baltrušaitis, B. Budriūnas, A. Jurgutis, V. Ralys
2	New Haven, CT	Šv. Kazimiero parapijos choras	V. Stasevičius, A. Kripas
3	Chicago, IL	Seselių kazimieriečių choras	
4	Chicago, IL	Šv. Kazimiero akademijos choras	Sesuo M. Bernarda
5	Chicago Heights, IL	Šv. Kazimiero parapijos choras	A. Stanišauskas
6	Gary, IN	Šv. Kazimiero parapijos choras	E. K. Šlapelis, B. Balt
7	Sioux City, IA	Šv. Kazimiero parapijos choras	E. K. Šlapelis
8	Brocton, MA	Šv. Kazimiero parapijos choras, įkurtas 1898 m.	J. Gaidelis
9	Westfield, MA	Šv. Kazimiero parapijos choras	J. Januškevičius, V. Burdulis, M. Cibas
10	Worcester, MA	Šv. Kazimiero parapijos choras	P. Čiurlionis, A. Kvedaras, J. K. Žemaitis, F. Visminas, Jonas Čižauskas, I. Nauragis, O. Valinskienė
11	Nashua, NH	Šv. Kazimiero parapijos choras	J. Tamulionis, E. K. Šlapelis, A. Stanišauskas
12	Paterson, NJ	Šv. Kazimiero parapijos choras	V. Justas, A. Grigoraitis, A. Bertulis, J. Banys (MIC), B. Voveris
13	Amsterdam, NY	Šv. Kazimiero parapijos choras	S. Rakauskas (Sr.), S. Rakauskas (Jr.), J. Kamantauskas, S. Simonavičius, B. Velička, A. Grigoraitis, A. Visminas, K. Žalnieraitis, V. Nickus, J. Olšauskas
14	Cleveland, OH	Šv. Kazimiero lituanistinės mokyklos choras, įsikūręs 1957 m.	J. Kazėnas, A. Mikulskis, A. Malėnienė, A. Bielskus, R. Kliorienė, E. Laniauskienė
15	Philadelphia, PA	Šv. Kazimiero parapijos choras	J. Hodelis, J. Mickūnas,
16	Pittsburgh, PA	Šv. Kazimiero parapijos choras	J. Hodelis, J. Mickūnas, J. Jankus
17	Pittston, PA	Šv. Kazimiero parapijos choras, įkurtas 1885 m.	J. Stackevičius, Jonas Čižauskas, A. Kamutis, J. Kudirka, B. Voveris,
18	Plymouth, PA	Šv. Kazimiero parapijos choras	P. J. Karašauskas
19	St. Clair, PA	Šv. Kazimiero parapijos choras	V. Mikutavičius
20	Providence, RI	Šv. Kazimiero parapijos choras, įkurtas 1919 m.	Valaitis, R. Juška, Kačėnas, J. Banys (MIC), A. Giedraitis, S. Simonavičius, J. Beinoris
21	Racine, WI	Šv. Kazimiero parapijos choras	J. Lazdauskas, Šukaitis, Taujanis, J. Kumpytė-Kyle, J. Kailiukaitis, A. Grimalienė, P. Jackl, C. Grimal, J. Grimskis, A. Mateika

5 pav. Sesuo M. Bernarda

Čikagoje garsėjo sesers M. Bernardos (5 pav.) vadovaujamas šv. Kazimiero akademijos choras, kuris dažnai dalyvaudavo įvairiuose konkursuose ir koncertuose. Ši akademija turėjo ir savo orkestrą, kuriam taip pat vadovavo sesuo M. Bernarda. Tik koncertų ar varžybų metu diriguoti ji pakviesdavo kitus muzikus. Ir chore, ir orkestre (skaičiuojant atskirai) dalyvavo apie 60 akademijos auklėtinių.

Šv. Kazimiero chorai aktyviau veikė pirmoje XX a. pusėje. Tiesa, jie labiau reikėsi savo parapijose ir provincijose organizuojamuose renginiuose. Bet nemaža jų dalis buvo išitraukusi ir į bendrą lietuviškų chorų sąjūdį. 1939 m. apie pusę jų (10 chorų) dalyvavo visų valstijų lietuvių dainų dienoje Pasaulinėje parodoje Niujorke. Tačiau po II pasaulinio karo jų

koncertinė veikla susilpnėjo. 1956 m. dainų šventėje Čikagoje dainavo tik du šv. Kazimiero chorai – iš Los Andželo ir Racino, 1961 m. – tik vienas Los Andželo choras, o 1991 m. – pastarasis choras ir Klyvlendo šv. Kazimiero lituanistinės mokyklos dainininkai.

Iš šv. Kazimiero vardu pasivadariusių chorų garsiausias yra Los Andželo lietuvių parapijos choras, įsikūręs 1941 m. Pirmosiose pamaldose šioje bažnyčioje giedojo vos dvi moterys, vadovaujamos B. Starkienės. Tai ir buvo branduolys, iš kurio susiformavo gausus dainininkų būrys. 1946 m. jis dainavo *Blessed Sacrament* parapijos salėje ir *Music Association* surengtame tautų koncerte. Koncertinė veikla ypač suaktyvėjo 1953 m. choro vadovu tapus Broniu Budriūnui. Šio chorvedžio pastangų dėka po kelių dešimtmečių choras padidėjo iki 80 narių. Jis kviesdavosi žymius dainininkus – S. Barą, P. Bičkienę, A. Brazį, L. Šukytę, J. Vaznelį ir kitus, minėdavo šv. Kazimiero dieną, dalyvaudavo reikšmingiausiuose lietuvių renginiuose, dainų šventėse, TV laidose. Choras bendradarbiavo su žymia lietuvių kilmės aktore Rūta Kilmonyte Lee, kuri pristatydavo šį kolektyvą amerikiečių auditorijai. Jos dėka choras ne kartą pasirodė Hollywoodo televizijos programose, dalyvavo statant filmą apie lietuviškas dainas ir šokius, atlikdamas jame muzikinę dalį. Los Andželo šv. Kazimiero parapija nuo 1954 m. kasmet ėmė organizuoti lietuvių dienas, sutraukiančias minias žmonių iš visos Amerikos. Choro repertuaras buvo platus – nuo giesmių iki operėčių ir oratorijų. Tarp pastarųjų – T. Dubois „Septyni Kristaus žodžiai“, ši oratorija ne vienerius metus skambėdavo prieš Velykas rekolekcijų baigimo proga. Choro globėjui klebonui J. Kučingiui švenčiant sidabrinį kunigystės jubiliejų, choras šią oratoriją įrašė į plokštelę ir taip jį pagerbė. Šalia choro veikė vyrų kvartetas ir oktetas, vokalinis moterų ansamblis, greta jo – šokių grupė. 1990 m. B. Budriūną pakeitė Viktoras Ralys, kuris iki šių dienų puoselėja senąsias choro tradicijas.

Muzikos kūriniai

Bažnytinė muzika sudaro didelę ir labai svarbią JAV lietuvių egzodo kultūrinio palikimo dalį. Tačiau iš pirmo žvilgsnio atrodytų, kad kūrinių, skirtų šv. Kazimierui, nėra labai daug: J. Žilevičiaus–J. Kreivėno lietuviškos muzikologijos archyve pavyko aptikti tik 26 kūrinius. Tačiau prisimenant, kad muzikams išėivijoje teko savo giesmėmis pažymėti visas kalendorines šventes, šlovinti Mergelę Mariją, Jėzų Kristų bei kitus šventuosius, tenka pripažinti, jog šv. Kazimieras nebuvo užmirštas.

4 lentelė. Šv. Kazimiero garbei skirti kūriniai

Eil. nr.	Autoriaus vardas, pavardė, gyvenimo metai	Kūrinio pavadinimas	Kam kūrinys skirtas
1	Vladas Adomavičius (1906–1961)	Malda į šv. Kazimierą	Mišriam chorui
2	Aleksandras Aleksis (1886–1983)	Giesmė į šv. Kazimierą	Mišriam chorui
3	Aleksandras Aleksis (1886–1983)	Šventas Kazimierai	Mišriam chorui
4	Pranas Ambrazas (1898–1975)	Giesmė į šv. Kazimierą	Mišriam chorui
5	Sesuo Bernarda (1902–1998)	Mišių giesmės ir aklamacijos šv. Kazimiero garbei	Vienam, dviem balsams ir vargonams

6	Jonas Brundza (1889–1969)	Giesmė į šv. Kazimierą	Mišriam chorui
7	Vladas Budreckas (1905–1986)	Švento Kazimiero giesmė	Mišriam chorui
8	Vladas Budreckas (1905–1986)	Švento Kazimiero, Lietuvos globėjo, giesmė	Vyrų chorui ir vargonams
9	Bronius Budriūnas (1909–1994)	Giesmė į šv. Kazimierą	Dviem balsams ir vargonams
10	Bronius Budriūnas (1909–1994)	Mišios šv. Kazimiero garbei „Viešpatie, pasigailėk“	Mišriam chorui
11	Povilas Čiurlionis (1884–1945)	Giesmė apie šv. Kazimierą	Mišriam chorui
12	Juozas Čižauskas (1889–1955)	Kazimierai šventas	Mišriam chorui
13	Jeronimas Kačinskas (1907–2005)	O šventas karalaiti	Sopranui ir vyrų balsams
14	Jeronimas Kačinskas (1907–2005)	Deus qui inter	Mišriam chorui ir vargonams (arba varinių pučiamųjų ansambliui)
15	Darius Lapinskas (g. 1934)	Opera „Dux Magnus“	Solistams, chorui ir simfoniniam orkestrui
16	Bruno Markaitis	Summa Sancti Casimiri	Solistams, vargonams ir instrumentalistams
17	Ona Skiriūtė-Metrikenė (1908–1998)	Giesmė į šv. Kazimierą	Mišriam chorui ir vargonams
18	Stasys Navickas	Šventam Kazimierui	Mišriam chorui
19	Antanas Pocius (1884–1953)	Giesmė į šv. Kazimierą	Moterų chorui
20	Antanas Pocius (1884–1953)	Šventas Kazimierai	Moterų chorui
21	Stasys Sližys (1918–)	Malda į šv. Kazimierą	Mišriam chorui
22	Faustas Strolia (g. 1931)	Himnas šv. Kazimierui	Mišriam chorui
23	Faustas Strolia (g. 1931)	O Kazimierai kilnus	Mišriam chorui
24	Faustas Strolia (g. 1931)	O šventasis karalaiti	Trims balsams
25	Faustas Strolia (g. 1931)	Ateik, Kazimierai šventas	Mišriam chorui
26	Juozas Žilevičius (1891–1985)	Šventas Kazimierai	Moterų chorui

Daugiausia kūrinų, skirtų šv. Kazimierui, yra smulkaus žanro – giesmės ir motetai, kuriuos rašė vargonininkai, šlovindami lietuvių šventąjį iš meilės ir pagarbos. Palyginus 3 ir 4 lentelę matyti, jog tik nedidelė jų dalis vargonininkavo šv. Kazimiero bažnyčiose. Giesmės, rašytos neprofesionalių kompozitorių (P. Ambrazo, V. Budrecko, S. Navicko, A. Pociaus ir kt.) dažniausiai yra 1–2 balsų, labai nesudėtingos ritmikos ir balsovados. Tarp žinomesnių muzikinių maldelių, skirtų šv. Kazimierui, buvo vargonininko A. Pociaus ir kunigo F. B. Serafino giesmė „Šventas Kazimierai“ (6 pav.), išspausdinta 1938 m. populiariame „Giesmynėlyje“. Net ir labiau prasilavinę kompozicijos srityje vargonininkai stengėsi nekomplikuoti muzikos kalbos, kad giesmininkams nebūtų sunku ją atlikti. Stambesnių žanrų kūriniai rašė profesionalūs kompozitoriai.

Mišias šv. Kazimiero garbei yra sukūrę B. Budriūnas ir M. Markaitis SJ. Tačiau jų kūriniai yra labai skirtingi, nes autoriai siekė skirtingų tikslų, vienas – praktinių, kitas – meninių. B. Budriūnas, parašęs mišias 1967 m., jas skyrė bendruomeniniam giedojimui, todėl jų muzikos kalba yra itin paprasta. Vėliau autorius kalbėjo: „Aš rašau, kad mano muziką būtų galima išpildyti šiuo metu ir šių dienų pajėgomis. [...] Svarbiausia, rašau taip, kad dainininkui būtų patogu dainuoti gaidas, ar jos žemos, ar aukštos. Jeigu kokie nors nepatogumai susidaro, aš parašytą gaidą pakeičiu. Rašau bažnytines giesmes, kad jas galima

150

Šventas Kazimierai

Žodžiai Kun. F. B. Serafino
Muz. A. S. Pociaus

mf 1. Šven - tas Ka - zi - mie - rai, mū - su Glo -
2. Nuo - dė - mės man pa - dėk re - gėt bai -

bė - jau, Skai - stus kai an - ge - las,
sy - bė; Pa - bėg - ti nuo - pro - gų

šven - tas jau - ni - kai - ti, Di - dis Šven -
ka - me nu - si - dė - jau. Gun - di - nant

čiau - sios Pa - nos pa - se - kė - jau,
iš - melsk tvir - ty - bės do - ry - bė;

mf Vesk prie Ma - ri - jos, Dan - gaus le -
Gink nuo ža - ban - gų, Vesk mus į

li - jos, O Ka - ra - lai - ti!
dan - gų, Šven - tas Glo - bė - jau.

6 pav. A. Pociaus giesmė, skirta šv. Kazimierui

būtų giedoti dvibalsiai, ar vienbalsiai, ar visai bažnyčiai, pagal esamas sąlygas³¹. Kunigas B. Markaitis, siekęs meninio originalumo, teigė: „Kompozitoriui turi rūpėti parodyti savo veidą, o tai iš tiesų reikalauja tam tikros drąsos“³².

B. Markaitis liturgines mišias *Summa Sancti Casimiri* parašė 1978 m. Jos pirmą kartą buvo atliktos tų pačių metų birželio 18 d. Los Andželo šv. Kazimiero bažnyčioje, diriguo-

jant autoriui. Klausytojai iš karto pastebėjo, kad šis kompozitorius siekė muzikos garsais atskleisti ne abstrakčios būtybės paveikslą, bet žmogaus jausmų proveržį: „*Summa Sancti Casimiri* yra emocinis susitikimas su dvasiniu Lelijų Karalaičio portretu liturgijos metu. Tačiau iš tikrųjų veikalo siužetas daug platesnis. Studijų objektu pasirinkęs žmogiškųjų emocijų stichiją, tą neapžvelgiamą ir jokioms nomenklatūroms neapvaldomą chaosą, Bruno Markaitis nuaudė sudėtingą, efektingą, daugiabalsį gobeleną“³³. Mišias sudaro aštuonios dalys: 1. Įžanginė procesija. 2. Kyrie. 3. Gloria. 4. Sanctus. 5. Pater Noster. 6. Agnus Dei. 7. Giesmė „Užtarki Tu, Marija“. 8. „Šventiniai varpai“. Jos parašytos sopranui, mecosopranui, tenorui, bosui, smuikams, violončelėms, fleitai, valtornai, mušamiesiems ir vargonams. B. Markaitis, kaip modernios bažnytinės muzikos kūrėjas, nesistengė remtis grigališkuoju unisonu ar monotoniška ritmika. Jis nevengė chromatizmų ir disonansų, tačiau jie tik išryškino veikalo melodingumą. Instrumentai nedubliuoja vokalistų balsų, o savarankiška melodija papildo ir praplečia darnų melodinės linijos ir teksto audinį. Kiekviena mišių dalis gali būti traktuojama kaip išbaigtas kūrinys. Tačiau tik šių dalių visuma su kulminacine „Agnus Dei“ muzika atskleidžia visą jausmų amplitudę – nuo kančios iki ekstazės.

J. Kačinsko ir D. Lapinsko kūriniai buvo skirti šv. Kazimiero 500 metų mirties sukakčiai paminėti. Meniniu įtaigumu išsiskiria J. Kačinsko kantata „Deus qui inter“, aukštinanti šv. Kazimiero kilnumą, valios stiprybę ir šventumą. Šis kūrinys pirmą kartą nuskambėjo 1984 m. balandžio 1 d. Bostone po rytmetinių Mišių surengtame religinės muzikos koncerte, kurį organizavo pats kompozitorius ir Šv. Petro bažnyčios kunigas Albertas Kontautas. Kantatą atliko Berklee muzikos kolegijos 50 asmenų choras, vadovaujamas prof. Briano O’Connello, ir pučiamųjų ansamblis, nes Amerikos lietuvių chorams ji buvo per daug sudėtinga.

D. Lapinsko religinė opera „Dux Magnus“ buvo sukurta pagal anksčiau parašytą poeto K. Bradūno libretą. Tai buvo pirmoji tokio tipo opera lietuvių muzikos istorijoje. Ji susideda iš trijų veiksmų ir septynių paveikslų. Ilgame, beveik tris valandas trunkančiame kūrinyje susipina praeitis, dabartis ir ateitis. Jame veikia ne tik XVI a. istoriniai personažai, bet išnyra ir XX a. sovietų okupuotos Lietuvos partizano motinos paveikslas, ir šv. Kazimiero triumfališko parnešimo į visos tautos atstatytą Vilniaus arkikatedrą (tuometinę sovietinę paveikslų galeriją) vizija. Beje, ši vizija greitai tapo realybe. 1989 m. šv. Kazimiero palaikai sugrįžo į savo senąją buveinę atgautoje sostinės arkikatedroje. Kai operos libretisto buvo paklausta, kokia yra pagrindinė kūrinio idėja, jis atsakė: „šventumas buvo ir yra didelis veiksnys istorijos raidoje“³⁴.

Operos dramaturgija pagrįsta kontrasto principu. Čia susipina sakralumas ir pasaulietiškas, maldos ekstazė ir elgetų šmaikštybės. Muzikos kalboje taip pat gausu kontrastų – grigališkojo choralo intonacijas seka atonalios garsų kaskados, disonansų sekos. Tai labai ap sunkino to meto atlikėjų, ypač vokalistų, darbą.

Opera buvo du kartus parodyta Toronte – 1984 m. rugsėjo 1 ir 2 d. ir ketletą kartų Čikagoje – 1986 m. gegužės 31 d. garsiajame *Civic Theatre* pastate. Pastarąjį spektaklį kompozitorius pritaikė amerikiečių auditorijai: visos vokalinės partijos buvo atliktos angliškai. Bet didžiąją dalį auditorijos sudarė lietuviai, kurie „jautėsi viešai apgauti, suvilioti, tikėjęsi išgirsti operą savąja kalba, bet ja nebuvo beveik nė žodelio“³⁵. Rašytojas A. Kairys, recenzavęs šią operą, jos autoriams buvo negailestingas: „Jau pats operos pavadinimas

netikslus, nes šv. Kazimieras niekada nebuvo Didžiosios Lietuvos kunigaikštystės „Dux Magnus“. [...] Libretas palaidai sukirptas, pridėta mažai ką bendro turinčių savyje istorinių epizodų. [...] Šv. Kazimieras padarytas bukapročiu, kone idiotu, jo arijos ir mostai kai kuriose scenose nei princiški, nei sveikai žmogiški. Su dvaro merginomis jis nekoketavo, princesėms laiškų nerašinėjo... [...] nuogybių puotose Kazimieras nedalyvavo. Ar tokiais ir panašiais vaizdais bei sceniniais efektais mūsų šventasis pagerbiamas ar nugarbiamas – tepasisako raštingieji dvasiškiai“³⁶. Nepaisant tiesmukiško tautiškumo ir stilistinės eklektikos, šv. Kazimiero kaip istorinio asmens iškėlimas į teatro sceną yra pozityvus reiškiny. 1989 m. „Dux Magnus“ galėjo išvysti ir Lietuvos operos ir teatro žiūrovai.

Išvados

Masinė lietuvių emigracija, prasidėjusi XIX a. pabaigoje, vyko trimis etapais. Pirmasis tęsėsi iki 1920 m., antrasis – tarpukaryje, trečiasis – po II pasaulinio karo. Beveik pusė pirmųjų atvykėlių buvo beraščiai ir tai jiems trukdė susirasti gerą darbą. Kai kurie jų net nežinojo savo tautybės, nes buvo gimę ir augę spaudos draudimo metais. Dauguma jų išpažino katalikų tikėjimą, todėl šliejosi prie airių bei lenkų. Vėliau į JAV atkeliavę lietuviai buvo labiau išsilavinę. Jie patyrė mažiau vargo, nes lietuvių bendruomenė jau buvo įsteigusi savo draugijas ir pasistačiusi bažnyčias. Tarp II pasaulinio karo pabėgėlių buvo daug inteligentijos atstovų, kuriems teko keisti savo profesijas ir prisitaikyti prie naujų gyvenimo sąlygų. Tačiau jie sėkmingai tęsė ankstesnių imigrantų pradėtus darbus puoselėdami lietuviybę ir krikščioniškąsias vertybes. Lietuviams labai svarbus buvo šv. Kazimiero vardas, kuriuo jie pavadindavo steigiamas draugijas, parapijas, švietimo įstaigas, chorus bei orkestrus, jo atminimui dedikuodavo savo muzikinius kūrinius.

Šv. Kazimieras lietuviams pirmiausia asocijavosi su gailėtingumu, todėl buvo steigiamos jo vardo savišalpos draugijos. Jos neapsiribojo vien materialinės paramos teikimu ligos ar mirties atvejais, bet rūpinosi ir dvasiniais tautiečių reikalais – išpažinties atlikimu gimtąja kalba, moralės ugdymu, dalyvavimu kultūrinėje veikloje. Šv. Kazimieras emigrantams buvo ir pamaldumo bei lietuviybės simbolis. Jo vardu jie vadindavo steigiamas parapijas. Iki 1900 m. trečdalyje tų parapijų buvo šv. Kazimiero bažnyčios – tai liudija tvirtą šio šventojo dvasinių vertybių išpažinimą. Jau XX a. pradžioje JAV pradėjo veikti šv. Kazimiero seserų vienuolynas, lietuviškos šv. Kazimiero kapinės, nes emigrantams, atsidūrusiems toli nuo Lietuvos, norėjosi susikurti gimtines atmosferą, tikėti, kad ir šioje žemėje, ir po mirties juos globos šv. Kazimieras.

Lietuviai labai vertino šv. Kazimiero išsimokslinimą, jo karališką kilmę, tačiau kartu žavėjosi ir jo paprastumu, kuklumu, dorovingumu. Jo vardu buvo pavadintos mokyklos, chorai, orkestrai, nes šios asmenybės bruožai labiausiai atitiko svetur apsigyvenusių lietuvių troškimus. JAV gyvavo per 20 šv. Kazimiero chorų. Jie dalyvavo svarbiausiuose bažnytiniuose bei pasaulietiniuose renginiuose, atstovavo lietuvių tautai tarptautiniuose sambūriuose. Tačiau lietuviškoms parapijoms pradėjus nykti, nustojo egzistavę ir chorai.

JAV gyvenę muzikai sukūrė per 20 kūrinių, skirtų šv. Kazimierui. Jais buvo stengiamasi ne didaktiniais postulatais, o muzikos garsais įprasminti žmonių maldas, giliau atskleis-

ti šv. Kazimiero asmenybę. Niekur kompozicijos nesimokę vargonininkai dažniausiai rašė giesmes ir motetus, o profesionalūs kompozitoriai – mišias (B. Budriūnas, B. Markaitis), kantatą (J. Kačinskas), operą (D. Lapinskas). B. Budriūnas nesiekė sukurti meniškai vertingo kūrinio. Jo mišios buvo skirtos bendruomeniniam giedojimui. B. Markaitis savo originalia muzikine kalba stengėsi atkurti sudėtingą kenčiančio žmogaus pasaulį ir tai jam pavyko. Meniniu įtaigumu išsiskiria J. Kačinsko kantata „Deus qui inter“, išaukštinanti kilniausius šv. Kazimiero asmenybės bruožus. D. Lapinsko užmojai buvo labai dideli, tačiau jų muzikinėje plotmėje nepavyko įgyvendinti. Todėl opera „Dux Magnus“ turi tik išliekamąją istorinę, bet ne meninę vertę.

Šv. Kazimiero vardas lietuviams išėivijoje teikė stiprybės, saugumo ir tėvynės artumo jausmą, padėjo labiau susitelkti ir dirbuotis ugdant jaunąją lietuvių kartą bei puoselėjant lietuviybės ir krikščioniškąsias vertybes.

NUORODOS

- ¹ Michelsonas S. Lietuvių išėivija Amerikoje. South Boston. 1961. P. 12.
- ² Pittstono lietuvių istorija. Pittston. 1935. P. 5.
- ³ Michelsonas S. Lietuvių išėivija Amerikoje. South Boston. 1961. P. 14.
- ⁴ Visuotinė lietuvių enciklopedija. T. V. 2004. P. 493.
- ⁵ Lietuvių enciklopedija. T. XI. South Boston. 1957. P. 420.
- ⁶ Michelsonas S. Lietuvių išėivija Amerikoje. South Boston. 1961. P. 14.
- ⁷ Kapačinskis J. *Išėivio dalia*. Vilnius. 1993. P. 140.
- ⁸ Gineitis K. Amerika ir Amerikos lietuviai. Kaunas. 1925. P. 280.
- ⁹ Šventojo Kazimiero penkšimtis, 1484–1984. Brooklyn. 1985. P. 332.
- ¹⁰ Michelsonas S. Lietuvių išėivija Amerikoje. South Boston. 1961. P. 26.
- ¹¹ Pittstono lietuvių istorija. Pittston. 1935. P. 17.
- ¹² *Sužiedėlis* S. Šventas Kazimieras 1458–1484. Penkių šimtų metų mirties sukaktį minint. Brooklyn. 1983. P. 32.
- ¹³ Michelsonas S. Lietuvių išėivija Amerikoje. South Boston. 1961. P. 18.
- ¹⁴ Pittstono lietuvių istorija. Pittston. 1935. P. 109–110.
- ¹⁵ Švento Kazimiero parapijos auksinis jubiliejus. 1893–1943. [1943]. P. 30.
- ¹⁶ Ambrose A. Chicagos lietuvių istorija. Chicago. 1967. P. 131.
- ¹⁷ Strolia F. Elektroninis laiškas D. Petrauskaitei. Čikaga. 2006. Sausio 23.
- ¹⁸ Raila S. Švento Kazimiero parapijos jubiliejaus atmintis. Iowa. Sioux City. 1926. P. 34.
- ¹⁹ Ten pat. P. 36.
- ²⁰ Švento Kazimiero bažnyčios pašventinimas. Providence, 1935.
- ²¹ Lithuanian Parishes of the Roman Catholic Diocese in America. Website/Database design by: Richard Gostautas: <http://www.lithuaniangenealogy.org>.
- ²² Los Angeles Šv. Kazimiero lietuvių parapijos dešimtmetis. 1941–1951. Los Angeles. 1951. P. 7.
- ²³ Ten pat. P. 3.
- ²⁴ Matulaitis K. A.. Lietuvių vienuolių įnašas mūsų išėivijai. Roma. 1964.
- ²⁵ Ambrose A. Chicagos lietuvių istorija. Chicago. 1967. P. 408.
- ²⁶ Strolia F. Elektroninis laiškas D. Petrauskaitei. Čikaga. 2006. Sausio 23.
- ²⁷ Lietuvių enciklopedija. T. XI. South Boston. 1957. P. 286.
- ²⁸ Ambrose A. Chicagos lietuvių istorija. Chicago. 1967. P. 386.
- ²⁹ Žilevičius J. Amerikos lietuviai muzikoje // Lietuva. 1940. Nr. 10. P. 20.

- ³⁰ Žilevičius J. Lietuvis vargonininkas išeivijoje. Brooklyn. 1971. P. 16.
- ³¹ Vasyliūnienė E. Pora valandų su kompozitoriumi Br. Budriūnu // Draugas. 1973. Birželio 25.
- ³² Vildžiūnienė R. K. Pabiros mintys apie muziką // Draugas. 1979. Rugsėjo 15.
- ³³ Gliuda J. Įspūdžiai iš B. Markaičio „Šv. Kazimiero Mišių“ premjeros // Draugas. 1978. Liepos 1.
- ³⁴ Būsimoji opera „Dux Magnus“ // Tėviškės žiburiai. 1984. Balandžio 5.
- ³⁵ Kairys A. Reformuotoji opera „Dux Magnus“ // Tėviškės žiburiai. 1986. Birželio 17.
- ³⁶ Ten pat.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

1. Ambrose A. *Chicagos lietuvių istorija*. Chicago. 1967.
2. Būsimoji opera „Dux Magnus“ // Tėviškės žiburiai. 1984. Balandžio 5.
3. Gineitis K. *Amerika ir Amerikos lietuviai*. Kaunas. 1925.
4. Gliuda J. Įspūdžiai iš B. Markaičio „Šv. Kazimiero Mišių“ premjeros // Draugas. 1978. Liepos 1.
5. Kairys A. Reformuotoji opera „Dux Magnus“ // Tėviškės žiburiai. 1986. Birželio 17.
6. *Kapačinskas J. Išeivio dalia*. Vilnius. 1993.
7. Lietuvių enciklopedija. T. XI. South Boston. 1957.
8. Lithuanian Parishes of the Roman Catholic Diocese in America. Website/Database design by: *Richard Gostautas*: <http://www.lithuaniangenealogy.org>.
9. Los Angeles Šv. Kazimiero lietuvių parapijos dešimtmetis, 1941–1951. Los Angeles. 1951.
10. Los Angeles Šv. Kazimiero parapijos choro 25 metų jubiliejus. Los Angeles. 1967.
11. *Matonis A.* Religinė muzika: Rankraščiai ir spaudiniai Žilevičiaus-Kreivėno muzikologijos archyve. Chicago. 1998.
12. *Matulaitis K. A.* Lietuvių vienuolių įnašas mūsų išeivijai. Roma. 1964.
13. *Michelsonas S.* Lietuvių išeivija Amerikoje. South Boston. 1961.
14. *Petrauskaitė D.* JAV lietuvių bažnytiniai chorai – dvasingumo ir tautiško puoselėtojai (1) // Tiltai. 2004. Priedas: mokslo darbai. Nr. 25. P. 279–307.
15. *Petrauskaitė D.* Lietuvių muzikinė veikla JAV 1870–1920 metais // Tiltai. 1998. Nr. 1. P. 17–32.
16. Pittstono lietuvių istorija. Pittston. 1935.
17. *Pocius A.* Giesmynėlis. Chicago. 1938.
18. *Raila S.* Švento Kazimiero parapijos auksinis jubiliejus. 1893–1943. [1943].
19. *Strolia F.* Elektroninis laiškas D. Petrauskaitei. Čikaga. 2006. Sausio 23.
20. *Sužiedėlis S.* Šventas Kazimieras 1458–1484. Penkių šimtų metų mirties sukaktį minint. Brooklyn. 1983.
21. Švento Kazimiero bažnyčios pašventinimas. Providence. 1935.
22. Švento Kazimiero parapijos jubiliejaus atmintis. Iowa. Sioux City. 1926.
23. Šventojo Kazimiero penkšimtis, 1484–1984. Brooklyn. 1985.
24. *Vasyliūnienė E.* Pora valandų su kompozitoriumi Br. Budriūnu // Draugas. 1973. Birželio 25.
25. *Vildžiūnienė R. K.* Pabiros mintys apie muziką // Draugas. 1979. Rugsėjo 15.
26. *Zaboras A.* Lietuviška chorinė muzika JAV. Chicago. 1999.
27. *Žilevičius J.* Amerikos lietuviai muzikoje // Lietuva. 1940. Nr. 10.
28. *Žilevičius J.* Lietuvis vargonininkas išeivijoje. Brooklyn. 1971.

Danutė PETRAUSKAITĖ

WHY ST. CASIMIR'S NAME WAS POPULAR IN RELIGIOUS, EDUCATIONAL AND MUSICAL ACTIVITIES OF LITHUANIANS IN THE USA

S u m m a r y

The mass emigration of Lithuanians into the United States began in the second half of the 19th century. It took place in three phases. The first one lasted before the First World War. About a half of the Lithuanian immigrants arriving at the United States at those times did not only know a single word in English, but could not even read and write in their own language; so sometimes they did not even understand to which nationality they belong. The Irish, who had settled in America somewhat earlier, started terrorizing Lithuanians, calling them slaves and „polaks“. Illiterate Lithuanians, who could not speak a word to their employers, usually got the hardest and the least paid jobs. The first immigrants mostly settled in the coal mine regions of Pennsylvania. However, despite of all abuses and unfriendliness, Lithuanians stayed close both to Irish, and to Polish. The strongest tie was their Catholic faith, which from generation to generation was a base of their life. Lithuanians were hard-working people, so gradually they adapted quite well to American living standards. They mostly resided in big American cities with well-developed industry: Chicago, New York, Boston, Detroit, and Cleveland. They used to establish quite close-knit communities. The number of Lithuanian immigrants was constantly growing. In 1899 there were about 275,000 Lithuanian residents. Before the First World War there was already half a million. The second wave of immigration, that took place between the two world wars, was way smaller due to the strict immigration quota, set by the US government in 1921. From 1921 to 1930 there were 6,015 Lithuanian immigrants, and from 1931 to 1940 – only 2,324 people. However, these immigrants were more culturally educated, since after the press ban was abolished, they had a chance to attend Lithuanian schools, also to witness the work of building the independent country of Lithuania. The third wave of immigration happened after the Second World War. These immigrants were mostly intellectuals, artists, government officials, which were forced to flee the country because of the Soviet regime. About 30,000 of them found their new home in the United States. In 1950 there were 147,765 Lithuanians in the USA. Most of them were devoted Catholics, patriots of Lithuania, and specialists at their occupations. They cherished old traditions and created new ones, trying to preserve Christian values, Lithuanian identity, and work for regaining freedom to Lithuania. A great support in those works was the name of St. Casimir, which was often used to name the parishes, societies, educational institutions, choirs, and orchestras. Musicians also dedicated their compositions to glorify his name.

The first immigrants mostly cared to protect their social interests, so they established self-support societies. They were necessary in case of illness or death, that people would receive minimal financial support. There were no purely Lithuanian societies, so people had to collaborate with the Polish. In 1871 together they established a self-support society of St. Vaitiekus. It was the first Lithuanian organization in the United States. In the 1872 there was established the St. Casimir society, also both Lithuanian and Polish. However, as the national identity got stronger, solely Lithuanian organizations started to appear. There were three types of them: Catholic, liberal, and independent. Catholic societies chose the names of saints. The names of St. Casimir and St. George were the most popular. St. Casimir was the most attractive saint for the most of common people. He was more liked than other saints, who had a much greater contribution to the church. The founders of self-support societies mostly connected with St. Casimir's name because of his sympathy. For Lithuanian migrants, who faced hardship in a foreign land, this Prince of Lithuania seemed as a shield from all the disasters. He was also a symbol of national identity. Stressing St. Casimir's Lithuanian origin, the people kept the idea of independent Lithuanian state alive, even though being far away from their land. That is why those self-support societies worked not only for the sake of material welfare, but also cared that people coming from Lithuania would not become too American. At first the societies took care that the people could go to confession in their own language. Also they worked to keep up its member's morale, preserve Lithuanian customs, organize cultural events and parties, participate in national and political activities, promote better understanding of each other and nourish the feeling of altruism. Lithuanians were also greatly inspired by the St. Casimir's devotion to prayer. That is why some of societies, using his name, had a goal of establishing Lithuanian parishes.

The first parishes appeared in the end of the 19th century. In the beginning they were quite diverse. This was caused by low national feeling of Lithuanians, the lack of Lithuanian priests, and the Polish opposition to Lithuanian initiative to build their own churches. Before the year 1900 Lithuanians had established 25 parishes. From 1900 to 1920 there were 66 newly established parishes. It was an intensive period of emigration, creating a

need of building new churches. During the period from 1920 to 1961 there were 27 more parishes established. In 1963 there was the total of 117. The name of St. Casimir was the most popular, since in Lithuania it symbolised anti-Russian resistance, and religious devotion, and in the US it meant the preservation of Lithuanian identity and Catholic tradition. There were over 20 parishes in the US, named under St. Casimir. They were located mostly in Pennsylvania, Massachusetts, and Connecticut. However, having own parishes was not enough for Lithuanians in the US. Thinking about the place of eternal rest, in 1903 they established a Lithuanian cemetery in Chicago, also giving it a name of St. Casimir. The money collected for the funeral services was being donated for educational, cultural, or charity organizations in the USA and Lithuania. The cemetery exists up to present days. It serves as a pantheon of Lithuanian Catholics, where the most famous Lithuanian people in exodus are buried. There were more cemeteries under the name of St. Casimir. They mostly existed beside the parishes of the same name.

St. Casimir's name also associated with the qualities of well-educated personality. Lithuanian people established their own kindergartens, schools, and seminaries, naming them after this Lithuanian saint. Even though there were educational institutions with names of other saints, but the example of St. Casimir's personality and life reflected the goals and wishes of immigrant Lithuanians the best. Almost in each parish of St. Casimir there was a primary school for Lithuanian children. They mostly were established before the First World War, as there appeared more educated immigrants, who could be able to teach the children of their fellow Lithuanians. These schools were mostly located in church buildings. The students participated in various cultural events and religious festivities, performed in church choirs and orchestras; therefore, the connection between church and school was very strong. Both teachers and priests united their effort to educate the children on Catholic and national values, teach them to read, write, and count. It was enough for many immigrant children later to find a job or to continue education in American schools. The biggest effort in the educational field was made by the Casimirian Sisters. When their congregation was founded in Pennsylvania, in 1907 in Mount Carmel they opened one of their first schools. When the Casimirian Sisters Congregation moved to Chicago, the school continued its work. St. Casimir's Academy in Chicago, which worked from 1911 to 1952, founded by Mother Maria (Kazimiera Kaupaitė), had a big influence on education and culture. It released 211 graduates. All subjects were taught in English, according to official educational programmes of Chicago city and Illinois State. Lithuanian girls had a chance to attend lessons of Lithuanian language, literature, and history. In 1930, the state of Illinois gave the academy a status of public school. In September of 1952, St. Casimir's Academy was reorganized into Maria High School, paying respect to the memory of Mother Maria. This school exists up to present days, continuing education in Catholic tradition.

When the first parishes were being founded, first choirs started appearing as well. They were organized by church organists, or some more courageous singers, who could read the music. The first church choir was established in 1885, in Pittston, St. Casimir's parish. Later there appeared more choirs. In the US there were over 20 choirs, named under St. Casimir. The parish choirs had two main aims: 1) to participate in church services and to represent the parish in various religious or secular events; 2) to nourish the patriotic feelings and national spirit of immigrant Lithuanians. Priest, church organists, and choir leaders, agreed that the Lithuanian art is one of the strongest means to nurture the national identity of Lithuanians in emigration. That is why choirs did not limit themselves only with religious music, but also performed secular compositions. However, with time the number of St. Casimir parishes, as well as choirs, decreased. If in 1939 in the Song Festival there participated ten St. Casimir's choirs, in 1956 there were two, and in 1961 only one. The most active choirs there were in the parish of Los Angeles, Chicago, and St. Casimir's Academy. This academy also had a very active orchestra.

Lithuanian musicians, who resided in the USA, wrote over 20 musical pieces, dedicated to St. Casimir. Uneducated in the field of music composition, church organists mainly wrote hymns and motets, and professional composers wrote Mass (B. Budriūnas, B. Markaitis), cantata (J. Kačinskas), and opera (D. Lapinskas). The Mass of B. Budriūnas was very simple, written mostly for communal chanting, and the Mass of B. Markaitis used a more advanced music language to express the complicated inner feelings of a suffering human being, what he succeeded. The cantata of J. Kačinskas stands out with its artistic expressiveness, glorifying St. Casimir's noble, strong-willed, righteous character. The aims of D. Lapinskas is very high, however, his opera *Dux Magnus* has more historical, but not artistic value.

The name of St. Casimir helped Lithuanians to become more unified, and work to preserve the Catholic tradition, educate the younger generation, nurture the national identity and values.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: šv. Kazimieras, draugija, bažnyčia, mokykla, choras, muzika.

KEY WORDS: St. Casimir, society, church, school, choir, music.

Danutė PETRAUSKAITĖ – socialinių mokslų daktarė (edukologija), Klaipėdos universiteto Menų fakulteto profesorė, Muzikologijos instituto direktorė, Lietuvos kompozitorių sąjungos ir Lietuvos katalikų mokslų akademijos narė. Moksliniai interesai: lietuvių egzodo muzikinė kultūra, Lietuvos muzikos istorija. Adresas: Laukininkų g. 36–28, Klaipėda. El. paštas: dandan@takas.lt.

Danutė PETRAUSKAITĖ – professor, doctor of the Arts Faculty at Klaipėda University, director of the Institute of Musicology, member of: Lithuania Composers' Union and Lithuania Catholic Science Academy. Interests: Lithuanian music culture in exile, Lithuania music history. Address: Laukininkų 36–28, Klaipėda. E-mail: dandan@takas.lt.